SVEIKATOS MOKSLAI / HEALTH SCIENCES
ISSN 2335-867X
2013, 23 tomas, Nr. 4, p. 131-134
doi:10.5200/sm-hs.2013.104

AKUŠERIŲ POREIKIO LIETUVOS STACIONARINĖSE GYDYMO ĮSTAIGOSE TYRIMAS

Inga Mikutavičienė, Gerimantas Čerkauskas
Kauno kolegijos Medicinos fakultetas

Raktažodžiai: akušeris(ė), specialistų poreikis, aukštoji mokykla.

Santrauka

Naudojant kiekybinę tyrimo strategiją, buvo siekiama atskleisti akušerių poreikio Lietuvos stacionarinėse gydymo įstaigose tendencijas. Stacionarinių Lietuvos sveikatos priežiūros įstaigų slaugos vadovų (arba padalinių vyriausiųjų akušerių) apklausa leido prognozuoti akušerių poreikį artimiausiais metais. Reikiamą specialistų skaičiaus kitimą slaugos vadovai planavo atsižvegdami į savo organizacijų veiklos specifiką, į planuojamos ar faktinės įstaigos restruktūrizacijos daromus pokyčius, personalo amžių, emigracijos mastus bei ketinimus ir kt. Tyrimo empirinę bazę sudarė 18 sveikatos priežiūros įstaigų duomenys. Tyrimui atlikti buvo pasirinkti visi didžiųjų respublikos miestų akušerijos stacionarai, respublikinės ligoninės ir didesnių rajonų gydymo įstaigos, apimant visus Lietuvos regionus, tai leido patikimai prognozuoti akušerių poreikio tendencijas. Tyrimo duomenimis, per artimiausius 5 metus akušerių poreikis stacionarinėse gydymo įstaigose sieks 74, o įvertinus tai, jog net 21 proc. apklaustose įstaigose dirbančių akušerių yra vyresnės nei 55 m. amžiaus, taip pat emigracijos tendencijas bei šio tyrimo metu nevertintas darbo rinkos tendencijas pirminėje sveikatos priežiūros grandyje, tyrimo metu atskleistas akušerių poreikis išaugtų 2 ir daugiau kartų. Didžiausias akušerijos specialistų poreikis išryškėjo Vilniaus ir Kauno regionuose. Darytina išvada, kad akušerių paklausa Lietuvos darbo rinkoje nėra didelė, tačiau įvertinant labai ribotą pasiūlą (apie 20 absolventų kasmet visai respublikai), prognozuotinos geros Kauno kolegijoje ruošiamų akušerių specialistų įsidarbinimo galimybės.

Įvadas

Lietuva, tapusi Europos Sąjungos nare, prisijungė prie 2000 m. Lisabonos strategijos, siekiančios paversti ES konkurencingiausia ir sparčiausiai besivystančia žinių ekonomika pasaulyje, tikslų. Visuotinio užimtumo didinimas numatytas kaip viena svarbesnių priemonių šiems tikslams pasiekti, didinant investicijas į žmogiškąjį kapitalą bei užtikrinant darbo jėgos pasiūlos ir paklausos balansą [3, 4]. Čia neabejotinai ypač svarbus vaidmuo tenka aukštosioms mokykloms, rengiant reikalingus šaliai ir regionui aukštos kvalifikacijos specialistus.

Viešojoje erdvėje vis dažniau Lietuvos aukštojo mokslo įstaigos kritikuojamos dėl socialinės atsakomybės stokos, jog planuodamos studijų procesą ir teikdamos studijų programas per mažai atsižvelgia į darbo rinkos poreikius, dėl ko nemažai studijų programų yra perteklinės, t.y. baigę šias programas absolventai susiduria su didelėmis kliūtimis įsidarbinant dėl atitinkamų specialistų pertekliaus darbo rinkoje. I. Dzemyda [1] teigia, jog neseniai Lietuvoje prasidėję regionų politikos formavimo procesai tam tikra prasme įpareigoja aukštąsias mokyklas ne tik rengti aukštos kvalifikacijos specialistus, bet ir planuoti rengiamų specialistų skaičių, atitinkantį darbo rinkos poreikius. Be to, aukštojo mokslo institucijos globalizacijos procesuose tampa pagrindiniu žinių, inovacijų, tyrimų šaltiniu, galinčiomis tiesiogiai veikti regiono ekonomiką [1].

Kita vertus, sveikatos priežiūros sistemoje vykstantys pokyčiai, tokie kaip įstaigų restruktūrizavimas, kintantys finansavimo principai, teisinis medicininės veiklos reguliavimas, didėjantis visuomenės dėmesys sveikatai turi įtakos tradiciškai nusistovėjusioms akušerių veiklos sritims ir poreikiui. Tai ilgalaikis procesas, reikalaujantis moksliškai pagrįstų žinių ir nuolatinio stebėjimo [7]. Be to, 2000 m. PSO duomenimis, ryškėja slaugytojų ir akušerių savarankiškumo augimo tendencijos. Tad aukštosios mokyklos, norėdamos išlikti konkurencingos, privalo stebėti darbo rinkos kaitos tendencijas ir reaguoti į pokyčius peržiūrint studijų programas, mokymosi tikslus ir pan. Tai atsispindi ir Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatuose, kuriuose konstatuojama būtinybė sustiprinti aukštųjų mokyklų atsakomybę už studijų kokybę

Adresas susirašinėti: Inga Mikutavičienė, el. p. inga.mikutaviciene@go.kauko.lt

bei glaudų ryšį su darbo rinka, visuomenės poreikiais [8].

Nors Lietuvoje buvo atliekama eilė regioninų tyrimų, siekiant išsiaiškinti slaugos specialistų darbo rinkos kaitos tendencijas [6,5], Kauno kolegijos Medicinos fakultete nuo 2008 m. vykdomas tęstinis slaugytojų poreikio tyrimas akušerių, kaip savarankiškų, specifines sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių specialistų profesinės veiklos laukas ir poreikis pastaraisiais metais tyrinėtas nepakankamai. Tuo tikslu Kauno kolegijos Medicinos fakulteto Slaugos katedroje užsibrėžta praplėsti slaugos specialistų poreikio tyrimo ribas, įvairiais aspektais nagrinėjant akušerių, kaip savarankiškų slaugos specialistų, darbo rinkos kitimo tendencijas.

Tyrimo tikslas – įvertinti kiekybines akušerių darbo rinkos tendencijas Lietuvos stacionarinėse gydymo įstaigose.

Tyrimo metodika ir eiga

Tyrimo metodai: darbo biržos duomenų analizė, sveikatos priežiūros įstaigų slaugos/akušerijos vadovų apklausa, naudojant uždaro tipo klausimyną, statistinė duomenų analizė, naudojant EXCEL (2007) programinę įrangą.

Buvo pasirinkta jau ankstesniuose katedros tyrimuose pasitvirtinusi vadovų apklausos strategija. Komunikuojant su akušerijos paslaugas teikiančių gydymo stacionarų slaugos administratoriais ir akušerijos padalinių vyresniosiomis akušerėmis, buvo gauti duomenys, leidžiantys kompleksiškai vertinti Lietuvos akušerių darbo rinkos tendencijas artimiausiems 5 metams. Reikiamą specialistų skaičiaus kitimą slaugos vadovai planavo atsižvegdami į savo organizacijų veiklos specifiką, į planuojamos ar faktinės įstaigos restruktūrizacijos įtakojamus pokyčius, personalo amžių, emigracijos mastus bei ketinimus ir kt.

1 lentelė. Prognozuojamas akušerių poreikis įvairių kraštų stacionarinėse gydymo įstaigose

	1-2 m.	3-4 m.	5 m.
Vilniaus regionas	15	20	30
Kauno regionas	15	22	22
Klaipėdos regionas	2	4	3
Panevėžio regionas	2	4	5
Šiaulių regionas	6	10	7
Marijampolės regionas	2	0	4
Telšių regionas	0	0	0
Utenos regionas	0	0	0
Alytaus regionas	0	2	3
Iš viso:	**42**	**62**	**74**

Tyrimo empirinę bazę sudarė 18 (iš 35) sveikatos priežiūros įstaigų duomenys (jose dirbančių akušerių 402). Tyrimui atlikti buvo pasirinkti visi didžiųjų respublikos miestų akušerijos stacionarai, respublikinės ligoninės ir didesnių rajonų gydymo įstaigos, apimant Kauno, Vilniaus, Klaipėdos, Panevėžio, Telšių, Marijampolės, Šiaulių, Utenos bei Alytaus regionus, tas leido patikimai prognozuoti akušerių poreikio tendencijas. Įvertinus neatsakiusių akušerijos stacionarų pasiskirstymą ir tai, kad tarp jų vyrauja nedideli rajoniniai stacionarai, kuriose dirba po keletą akušerių, buvo padaryta išvada, kad lemiamos reikšmės nustatant akušerių poreikio tendencijas Lietuvos stacionarinėse gydymo įstaigose šis faktas neturės.

Duomenų rinkimas buvo vykdomas struktūrizuotos *online* apklausos metodu. Tyrimo metu buvo bendradarbiauta su Lietuvos akušerių sąjungos valdyba (tyrimo projektas pristatytas 2013 02 valdybos posėdyje).

Šis tyrimas yra tęstinio Kauno kolegijos Medicinos fakultete vykdomo tyrimo pirmasis etapas. Vykdant jį buvo siekiama ne tik pagrindinio tikslo - išsiaiškinti akušerių poreikį respublikos stacionarinėse gydymo įstaigose, bet ir patikrinti tyrimo instrumentą, išsikelti uždavinius tolesniems tyrimams, t.y. akušerių poreikio pirminėse sveikatos priežiūros įstaigose tyrimui bei akušerės profesinio lauko tyrimui. Tokiu būdu numatoma gauti duomenis, kurie aktualūs ne tik akušerijos studentų ruošimui, bet ir akušerinės pagalbos organizatoriams.

Rezultatai ir jų aptarimas

Apibendrinant apklausos rezultatus darytina išvada, kad Lietuvos respublikos stacionarinėse gydymo įstaigose akušerių poreikis nėra didelis, tačiau stabilus, sąlygojamas natūralaus darbo jėgos judėjimo procesų. Pažymėtina, kad Kauno kolegijoje nuo 2003 m. realizuojama nauja akušerijos studijų programa, kurią kasmet baigia apie 20 absolventų (suteikiamas profesijos bakalauro laipsnis, akušerio kvalifikacija) iš esmės atitinka darbo rinkos poreikius. Čia pažymėtina, kad nuo 2009 m., Lietuvos darbo biržos duomenimis, akušerių, Kauno kolegijos absolvenčių čia nėra registruojama.

Tyrimas atskleidė, jog šiuo metu tirtose sveikatos priežiūros įstaigose reikalingos 35-40 akušeriai(ės), o akušerijos/slaugos administratorių nuomone, per artimiausius 2 m. jų vadovaujamuose akušerijos stacionaruose reikės 42 akušerių, po 5 metų tikėtinas akušerių poreikis 74 (1 lentelė). Labiausiai šis poreikis bus juntamas Vilniaus ir Kauno regionų didžiuosiuose akušerijos stacionaruose, o tuo tarpu rajoninių ligoninių akušerijos stacionaruose šis poreikis nežymus arba jo visai nėra (1-3 pav.) Smulkesnių rajonų akušerijos stacionarų administratorės prognozuodamos

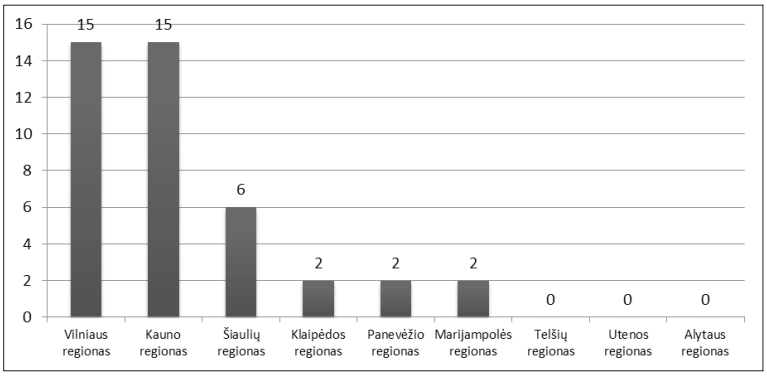

1 pav. Numatomas akušerių poreikis stacionarinėse gydymo įstaigose po 2 m. pagal atskirus regionus absoliučiais skaičiais

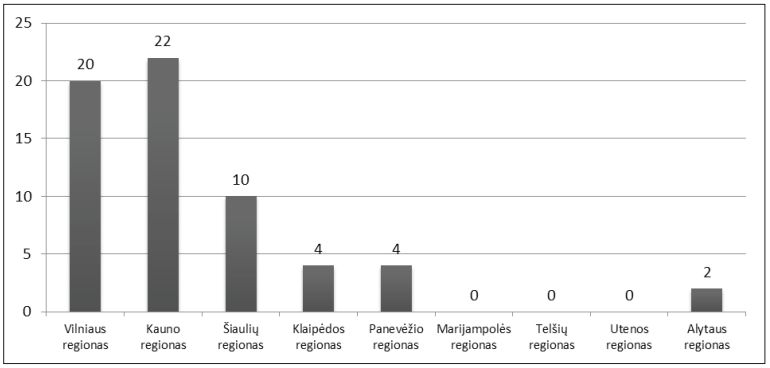

2 pav. Numatomas akušerių poreikis stacionarinėse gydymo įstaigose po 3-4 m. pagal atskirus regionus absoliučiais skaičiais

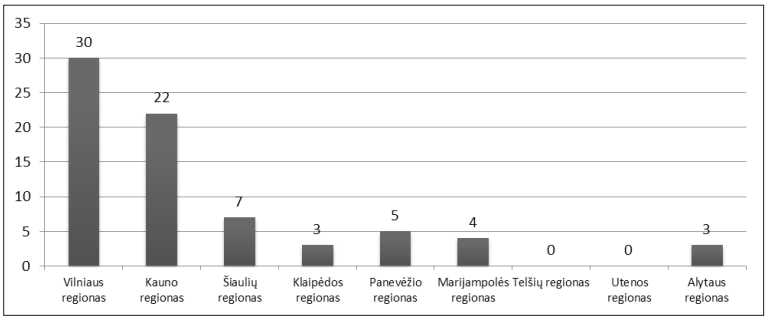

3 pav. Numatomas akušerių poreikis stacionarinėse gydymo įstaigose po 5 m. pagal atskirus regionus absoliučiais skaičiais

akušerių poreikį dažnai pridėdavo pastabą „jei stacionaras nebus uždarytas“. Tai rodo, kad gimstamumo mažėjimo tendencijos, besitęsianti sveikatos apsaugos sistemos reforma su užtrukusiais stacionarų tinklo optimizavimo procesais apsunkina medicinos įstaigų veiklos bei žmogiškųjų išteklių poreikio prognozes.

Kita vertus, akušerių poreikio tendencijas gali keisti ir profesinės veiklos lauko pokyčiai, stiprėjantis akušerės, kaip savarankiško akušerinę pagalbą normalaus nėštumo ir gimdymo metu teikiančio specialisto, vaidmuo [2]. Ryškėjant akušerių savarankiškumo profesinėje veikloje tendencijoms, galima tikėtis netgi didesnio nei šio tyrimo metu nustatyta akušerių poreikio. Tyrimas atskleidė, kad maždaug pusė atsakiusiųjų pabrėžė per mažą akušerių savarankiškumą praktinėje veikloje, nors normatyviniai teisės aktai (MN:40), ES direktyva 80/155 EEC inicijuotas slaugos studijų krypties reglamentas, kuris apims taip pat ir specializuotų slaugos sričių bei akušerijos studijų programas) nustato žymiai platesnes akušerės veiklos sritis. Šis neatitikimas tarp praktikos realijų ir teisinio reglamentavimo, mažesnis nei galėtų būti akušerės savarankiškumas konstatuojamas ir LSMU atlikto tyrimo išvadose [2]. Apibendrinant aukščiau išvardintus teiginius, autorių nuomone, ateityje tikslingas detalesnis akušerės profesijos lauko, gydytojo bei akušerės kompetencijų ribų, akušerės praktinės veiklos sričių tyrimas.

Dauguma atsakiusiųjų akušerių poreikį vertino atsižvelgdamos į visus darbo jėgos judėjimą lemiančius veiksnius. Kita vertus, negalima nepastebėti, kad amžinis stacionaruose dirbančių akušerių pasiskirstymas nėra palankus ir ateityje gali nulemti didesnį, nei tyrime atskleistas akušerių poreikis po 5 metų. Net 21% iš tyrime dalyvavusių gydymo įstaigų akušerių amžius per 55 metus (4 pav.).

Atsižvelgiant į Lietuvoje nusistovėjusias ryškias emigracijos tendencijas tarp atskirų specialybių medikų, tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti stacionaruose dirbančių akušerių ketinimus emigruoti. Buvo nustatyta, kad iš apklausoje dalyvavusių per paskutinius 5 m. emigravo 11 akušerių. Tai sudaro 3 proc. nuo visų apklaustųjų ir reikšmingos įtakos darbo rinkos tendencijoms neturi.

Tyrimas atskleidė, jog tyrime dalyvavę slaugos/akušerijos administratoriai akušerijos specialistų parengimą kolegijoje vertina gana ženkliai - vidurkis siekia 8 balus iš 10 (5 pav.). Pagrindinėmis tobulintinomis veiklos sritimis jos įvardijo akušerių vengimą prisiimti didesnę atsakomybę bei savarankiškumo trūkumą jų veikloje bei gydytojų atsargumą patikint akušerėms atlikti savarankiškai atitinkamas funkcijas. Tačiau verta atkreipti dėmesį, jog Lietuvoje kol kas dar nėra susiklosčiusių akušerių savarankiškos veiklos praktikos tradicijų [2]. Čia pažanga galbūt ženklesnė didžiųjų miestų stacionarinėse įs-

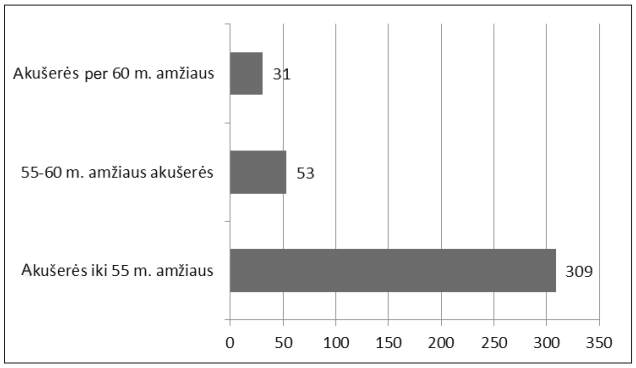

4 pav. Stacionarų akušerių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

taigose, kur yra plečiamos akušerių savarankiškos veiklos ribos.

Išvados

1. Apibendrinus respublikos akušerijos stacionarų apklausos rezultatus, darytina išvada, kad tikslinga tęsti 1-os studentų grupės kasmetinį priėmimą į akušerijos studijų programą Kauno kolegijoje ir tokiu būdu užtikrinti dėl natūralios darbuotojų kaitos procesų kylantį akušerijos specialistų poreikį.
2. Akušerijos specialistų poreikio prognozes stacionarinėse gydymo įstaigose apsunkina neaiškios stacionarinės pagalbos restruktūrizavimo procesų kryptys, eilę metų stebimas gimstamumo mažėjimas Lietuvoje.
3. Didesnį, nei prognozuojama akušerijos specialistų poreikį gali sąlygoti tradiciškai susiklosčiusių akušerės veiklos sričių plėtimasis, savarankiškumo didėjimas ir įgaunantys pagreitį specialistų emigracijos procesai.
4. Kolegijos paruošti akušerijos specialistai tyrime dalyvavusių slaugos/akušerijos administratorių įvertinti gerai, taip pat išryškėjo poreikis plėsti akušerių savarankiškos veiklos ribas.

Literatūra

1. Dzemyda I. Aukštojo mokslo vaidmuo regionų plėtroje: mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos įtaka regiono ekonomikai. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 2009; 2(15): 47-56.
2. Macijauskienė J., Fitkevičienė A. Kauno regiono akušerių požiūris į savarankišką darbą. Lietuvos akušerija ir ginekologija, 2012 (1):16-22
3. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programa. Žin., 2008; 124-4718.
4. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa. Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270, Vilnius.
5. Piščialkienė V., Rastenienė V., Smaidžiūnienė D., Balašova E. Slaugytojų darbo rinkos tendencijos kiekybiniu požiūriu. Sveiktos mokslai, 2011;21 (2):23-28.
6. Piščialkienė V., Rimkienė R., Mikutavičienė I. Bendrosios praktikos slaugytojų ir akušerių darbo rinkos tendencijos: kiekybinis ir kokybinis požiūris. Sveikatos mokslai, 2009;61 (1):2206-2211.
7. Rastenienė V. Studijuojančių slaugytojų ketinimo išvykti į kitas šalis tyrimas. Magistro darbas, KMU, 2005.
8. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos. Valstybės žinios, 2003; 71-3216.

THE RESEARCH OF THE DEMAND OF MIDWIVES IN THE OBSTETRIC CARE UNITS IN LITHUANIA

I. Mikutavičienė, G. Čerkauskas

Key words: midwife, demand of specialists, institution of high education, university of applied sciences.

Summary

While using the strategy of quantitative research it was aimed to reveal the tendency of the demand of the midwives in the Lithuania hospitals. The survey of top nursing and obstetric administrators of health care institutions in Lithuania allowed to predict the demand of the midwifes for the upcoming years. The prognosis, made by administrators was based on evaluation of numerous factors, that can influence changes in the number of midwives job places, such as profile of health care institution, ongoing health care reform, age of staff, the extent of emigration, etc. The empirical base of the research consisted of data collected form 18 health care institutions, including all perinatal centres, largest hospitals and several small hospitals in different regions of Lithuania and this allowed credibly display tendencies of midwives job places in Lithuania. The results of research revealed demand of 74 midwives in upcoming 5 years in hospitals, providing obstetric care. Moreover considering the facts that 21 percent of staff of surveyed institutions is over 55 years old, the emigration among medical staff in Lithuania is significant and the labour market in primary health care was not calculated, the need of midwives may increase 2 times or even more. Most significant demand of midwives was found in Vilnius and Kaunas region. In general, the need of midwives in Lithuania there is not very high, but offer (about 20 graduating midwives students per year for Lithuania) is also not great and suggests good job's opportunities for graduates of Kaunas University of applied sciences.

Correspondence to: inga.mikutaviciene@go.kauko.lt

Gauta 201-07-22